

Οι νέες θεσμικές ρυθμίσεις για τα ΑΕΙ

(σκέψεις και προτάσεις του Αντιπρύτανη Γ. Σπαθή για την επόμενη περίοδο)

Έχει ήδη ολοκληρωθεί ένας χρόνος από την ψήφιση του νέου Νόμου (3549/07) για τα ΑΕΙ, που συνοδεύτηκε στη συνέχεια από μια σειρά υπουργικών αποφάσεων, νόμων και θεσμικών ρυθμίσεων οι οποίοι συμπληρώνουν και ολοκληρώνουν το σύνολο των "μεταρρυθμίσεων", όπως κατ'επανάληψη έχει εξαγγελθεί. Η περσινή ακαδημαϊκή χρονιά σφραγίστηκε από τις εκτεταμένες κινητοποιήσεις φοιτητών και πανεπιστημιακών, που απέτρεψαν τη συνταγματική μεταρρύθμιση του άρθρου 16 και εξέφρασαν την αντίθεσή τους στις απόπειρες ενσωμάτωσης των ελληνικών ΑΕΙ στον Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης, όπως αυτός έχει καθοριστεί από τις γνωστές ευρωπαϊκές συνθήκες (Μπολόνια, Λισσαβώνα κλπ).

Αντίθετα, η φετινή ακαδημαϊκή χρονιά μέχρι στιγμής εξελίσσεται κανονικά, με την ολοκλήρωση των εκπαιδευτικών και εξεταστικών περιόδων, στην προσπάθεια αναπλήρωσης των απωλειών από τις περσινές κινητοποιήσεις. Κατά κοινή ομολογία, η προσέλευση των φοιτητών στα μαθήματα, εργαστήρια και λοιπές εκπαιδευτικές δραστηριότητες είναι αυξημένη, αλλά διάχυτη είναι η ανησυχία για το τι πρόκειται να επακολουθήσει, μετά τις τελευταίες παρεμβάσεις του ΥΠΕΠΘ που ολοκληρώνουν την εκπαιδευτική «μεταρρύθμιση» (νόμος για την έρευνα, πρότυπος Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας, 4ετείς αναπτυξιακοί προγραμματισμοί, αξιολόγηση, πιστωτικές μονάδες, τρόπος διανομής συγγραμμάτων, εκλογές οργάνων διοίκησης, σχέδιο νόμου για τα μεταπτυχιακά).

Μπροστά στη νέα αυτή κατάσταση, κάθε μέλος της πανεπιστημιακής κοινότητας, όπως και τα συλλογικά όργανα διοίκησης, Σύγκλητος, Γ.Σ. Σχολών, φοιτητικοί σύλλογοι και σύλλογοι εργαζομένων, θα πρέπει να εκφράσουν συλλογικά τις απόψεις τους για τον τρόπο με τον οποίο θα αντιμετωπίσουμε την κατάσταση όπως διαμορφώνεται σήμερα στα ΑΕΙ και ειδικότερα στο Πολυτεχνείο.

Είναι σαφές σε όλα τα μέλη της Πολυτεχνειακής κοινότητας ότι οι θεσμικές αυτές παρεμβάσεις σε κανένα από τα κύρια προβλήματα των ΑΕΙ δεν δίνουν απαντήσεις: Δεν αναβαθμίζουν τις σπουδές, δεν στηρίζουν την ερευνητική και εκπαιδευτική διαδικασία, δεν εκσυγχρονίζουν τις διοικητικές

λειτουργίες, δεν απαντούν στο μόνιμο αίτημα των ελληνικών ΑΕΙ για αύξηση των δαπανών, του διδακτικού προσωπικού και των υποδομών, πράγματα απαραίτητα για τις άρτιες σπουδές του μεγάλου αριθμού προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών. Κανένα μέλος της πανεπιστημιακής κοινότητας, καμιά συλλογικότητα δεν επιδεικνύει τον παραμικρό ζήλο για την εφαρμογή έστω ορισμένων από τις θεσμικές αυτές παρεμβάσεις, διότι έχει απόλυτα πεισθεί ότι καμιά βελτίωση στην καθημερινή άσκηση των καθηκόντων του δεν επέρχεται.

Αντίθετα, θεωρούμε ότι η πλειονότητα της Πολυτεχνειακής κοινότητας θα απαντούσε: «φτάνει πια αφήστε μας να συγκεντρωθούμε στη δουλειά μας».

Σε όλους μας υπάρχει διάχυτη η βεβαιότητα ότι με την ολοκλήρωση των θεσμικών παρεμβάσεων η περσινή κρίση επιχειρείται να μεταφερθεί στο εσωτερικό του ελληνικού πανεπιστημίου. Η μεταφορά αυτή μπορεί να δημιουργήσει μια νέα κρίση αναδεικνύοντας δευτερεύουσες αντιθέσεις, γεγονός που πρέπει να αποφευχθεί οπωσδήποτε. Η απάντηση θα πρέπει να είναι: Αναζητούμε λύσεις και διαδικασίες ώστε όλοι μαζί να συνεχίσουμε απρόσκοπτα το έργο μας, παραβλέποντας και παρακάμπτοντας όλα εκείνα τα στοιχεία που ακυρώνουν τις βασικές λειτουργίες μέσα στα πανεπιστήμια. Για να γίνουμε όμως πιο συγκεκριμένοι πρέπει να καθορίσουμε την τακτική μας, συζητώντας ένα προς ένα όλα τα επίμαχα σημεία που οφείλουμε να αντιμετωπίσουμε την αμέσως επόμενη περίοδο:

Πρότυπος Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας

Στη διάρκεια της τελευταίας συνόδου των Πρυτάνεων κατατέθηκε από το ΥΠΕΠΘ ο πολυδιαφημισμένος Πρότυπος Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας των ΑΕΙ, συνοδευόμενος από επιστολή του Υπουργού που διευκρινίζει ότι, εάν τα πανεπιστήμια δεν τον υιοθετήσουν, καμιά διοικητική πράξη που εκδίδεται από τα ΑΕΙ δεν θα διεκπεραιωθεί. Αυτού του τύπου η απειλή δεν συνάδει με την ακαδημαϊκή αυτοτέλεια και το ρόλο των ΑΕΙ

Στον Κανονισμό αυτόν, πέρα από τα άρθρα που περιγράφουν την οργάνωση και διάρκεια των σπουδών, των εξεταστικών περιόδων κλπ, και που ήδη υπάρχουν στους Ν. 3549/07 και στον Ν. 2083/92, περιλαμβάνονται οδηγίες για την άμεση συγκρότηση και λειτουργία όλων των επιτροπών που ο νόμος για την αξιολόγηση έχει θεσμοθετήσει. Περιλαμβάνονται επίσης άρθρα και ρυθμίσεις για τη συγκρότηση πειθαρχικών οργάνων που αφορούν φοιτητές,

μέλη ΔΕΠ και εργαζομένους, επιτροπές δεοντολογίας, σχεδιασμού και στρατηγικής, τρόπους και μεθόδους κατάρτισης 4ετών προγραμματισμών, εισαγωγής συστήματος «πιστωτικών» μονάδων, καθώς επίσης και για τα προσόντα του Γραμματέα των ΑΕΙ. Παρά το γεγονός ότι πολλές αναφορές αποτελούν απλές επαναλήψεις άρθρων του Ν. 3549/07, υιοθετούνται και ρυθμίσεις που είχαν απαλειφθεί από το αρχικό σχέδιο νόμου. Εάν ο Πρότυπος Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας, εφαρμοστεί στο σύνολό του, θα απορυθμίσει ακόμη και εκείνες τις λειτουργίες μέσα στα ΑΕΙ που διεξάγονται μέχρι τώρα με ομαλό και αποτελεσματικό τρόπο.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εφαρμογή του συστήματος διασφάλισης ποιότητας και αξιολόγησης των ΑΕΙ (ν. 3374/2005).

Κάθε ΑΕΙ, που θα επιχειρεί να εφαρμόσει τον νόμο αυτό, θα πρέπει να συγκροτήσει γενικές και ειδικές επιτροπές συλλογής και επεξεργασίας στοιχείων σε επίπεδο ιδρύματος και ακαδημαϊκών μονάδων χωριστά (Σχολή/Τομέα/εργαστήρια). Πέραν της ΜΟΔΙΠ, ΟΜΕΑ, ΕΟΑ, πλήθος συναδέλφων θα πρέπει σε καθημερινή βάση να συλλέγει στοιχεία, να συμπληρώνει πίνακες, να συντάσσει εκθέσεις για την πληθώρα θεματικών περιοχών που αφορούν :προπτυχιακές σπουδές, μεταπτυχιακές σπουδές, διδακτορικές σπουδές, διδακτική και ερευνητική δραστηριότητα, διοικητικές υπηρεσίες, υποδομές, οικονομική διαχείριση, στρατηγικές ανάπτυξης, σύνδεση με παραγωγικούς φορείς. Ο κατάλογος αυτός δεν ολοκληρώνεται απλά εδώ.

Με ένα πρόχειρο υπολογισμό εκτιμούμε ότι το πλήθος των συναδέλφων που είναι απαραίτητοι για τη συλλογή στοιχείων και τη σύνταξη σχετικών εκθέσεων προκύπτει από τον ακόλουθο τύπο:

Πλήθος θεματικών περιοχών (>10) X αριθμό Τομέων/Σχολή X 1 μέλος ΔΕΠ για κάθε θεματική περιοχή X αριθμό Σχολών ΕΜΠ \cong 500).

Πρέπει να απαντήσουμε κατηγορηματικά και με σαφήνεια ότι αυτήν τη διαδικασία δεν μπορούμε να την ακολουθήσουμε. Αντίθετα, θεωρούμε ότι στο ΕΜΠ υπάρχει πλούσιο υλικό που προκύπτει από: την επεξεργασία των φοιτητικών ερωτηματολογίων για τις προπτυχιακές σπουδές, τους απολογισμούς των ΜΔΕ, την εξέλιξη και πορεία των αποφοίτων μας από την ολοκληρωμένη έρευνα του γραφείου διασύνδεσης του ΕΜΠ , τον απολογισμό και την παρουσίαση των ερευνητικών προγραμμάτων που διαχειρίζεται η ΕΔΕΙΛ, την γρήγορη και άμεση κατάρτιση επετηρίδας επιστημονικού έργου

για κάθε μέλος ΔΕΠ/Σχολή, τους ετήσιους προϋπολογισμούς (τακτικό και έρευνας). Το εκπαιδευτικό έργο που αποτυπώνεται στην έκθεση των Διπλωματικών Εργασιών, π.χ. (της Αρχιτεκτονικής Σχολής), συνιστούν για μας την αντικειμενική εικόνα του εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου που διεξάγεται στο ΕΜΠ, και ικανοποιούν την ανάγκη για την «κοινωνική λογοδοσία», έννοια που επικαλούνται επί της αρχής οι θεσμικές παρεμβάσεις. Οφείλουμε να δώσουμε αρνητική απάντηση σ' αυτόν τον γραφειοκρατικό, χρονοβόρο Νόμο που μόνο στρεβλά θα μπορούσε να αποτυπώσει την εκπαιδευτική και ερευνητική παραγωγή του ΕΜΠ.

Ο έλεγχος από εξωτερικούς κριτές δεν μας απασχολεί. Δεν έχουμε τίποτα να κρύψουμε. Αντίθετα, πιστεύουμε ότι διαθέτουμε το πλήθος των στοιχείων και ικανοποιούμε όλα τα κριτήρια που δικαιώνουν το ΕΜΠ στο σύνολο της ελληνικής κοινωνίας.

Στον Πρότυπο Εσωτερικό Κανονισμό που συνοδεύεται από ένα υπόδειγμα με οδηγίες κατάρτισης του τετραετούς αναπτυξιακού προγραμματισμού, θεσμοθετείται η Επιτροπή Στρατηγικού Σχεδιασμού (ΕΣΣ). Πέρα από τα προβλήματα λειτουργίας και σύνθεσης, δεδομένου ότι η ΕΣΣ περιλαμβάνει 6 μέλη εκτός της πανεπιστημιακής κοινότητας, το όργανο αυτό είναι αδύνατον να απαντήσει στις αναπτυξιακές ανάγκες που αναδεικνύονται εντός των ΑΕΙ. Στο ΕΜΠ υπάρχει και λειτουργεί πλέον των 10 ετών Συγκλητική Επιτροπή στρατηγικού σχεδιασμού και ανάπτυξης. Αυτή όμως περιορίζεται απλά σε γενικές περιγραφές και δευτερεύουσες προτάσεις γιατί απέχει πολύ από τις καθημερινές ανάγκες των Σχολών, τη ζωντανή σχέση με τις νέες ερευνητικές περιοχές, την προσπάθεια εκσυγχρονισμού των προγραμμάτων σπουδών, τις ελλείψεις σε διδακτικό προσωπικό και τη διαχείριση των πάσης φύσεως πόρων που τροφοδοτούν τα ζωντανά κύτταρα του ΕΜΠ, όπως είναι τα εργαστήριά του.

Το ελληνικό πανεπιστήμιο σήμερα δε στερείται αναπτυξιακών προτάσεων, αντίθετα μάλιστα χαρακτηρίζεται από μια έκρηξη δημιουργίας νέων γνωστικών περιοχών με νέα προγράμματα προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών. Τα κενά και οι ελλείψεις που δημιουργούνται με την πληθώρα των πανεπιστημιακών Τμημάτων το '98 στα πλαίσια της διεύρυνσης μένουν παντελώς ανεκπλήρωτα. Οι τεράστιες ανάγκες σε κτιριακές και εργαστηριακές υποδομές και σε διδακτικό και διοικητικό προσωπικό μόνο σαν τραγική ειρωνία ηχούν στο δράμα που ζουν καθημερινά τα νέα επαρχιακά

πανεπιστήμια. Στο ΕΜΠ, αν και δεν ακολουθήθηκε η παραπάνω πορεία δημιουργίας νέων Τμημάτων, σημαντικά αναπτυξιακά βήματα συντελέστηκαν την προηγούμενη περίοδο.

Τα 22 μεταπτυχιακά προγράμματα, τα 130 ερευνητικά εργαστήρια, η συνεχής ανάπτυξη της πανεπιστημιακής βιβλιοθήκης, των πανεπιστημιακών εκδόσεων, της εκτυπωτικής μονάδας, των χιλιάδων μεταπτυχιακών φοιτητών, οι 150 υποτροφίες που χορηγεί το ΕΜΠ από ίδιους πόρους, η συστηματική προκήρυξη και χρηματοδότηση προγραμμάτων βασικής έρευνας και ενίσχυσης του επικουρικού έργου από χρήματα του Ειδικού Λογαριασμού, μόνο ως καθεστώς στασιμότητας δεν μπορεί να χαρακτηριστεί.

Αναρωτιέται λοιπόν κανείς ποιός άραγε είναι ο στόχος ενός τετραετούς χρηματοδοτικού προγραμματισμού? Μήπως πρόκειται απλά για μέθοδο αλλαγής και ανατροπής των όρων και των προϋποθέσεων χρηματοδότησης? Σαφέστατο δείγμα αποτελούν οι γνωστές βαρύτητες που εισήγαγε το ΥΠΕΠΘ και μειώνουν τους συντελεστές χρηματοδότησης στις πολυτεχνικές Σχολές.

Συνάδελφοι, το ΕΜΠ εδώ και 10 χρόνια διαθέτει Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας, που προβλέπει κάθε εκπαιδευτική, ερευνητική και διοικητική λειτουργία εντός του ιδρύματος, με βάση τη συσσωρευμένη εμπειρία. Λειτουργεί χωρίς να δημιουργεί κανένα πρόβλημα διότι επί της ουσίας αποτυπώνει ένα άτυπο εθιμικό δίκαιο. Δεν αφίσταται μάλιστα των κανόνων δεοντολογίας και των υποχρεώσεων για όλα τα μέλη της Πολυτεχνειακής κοινότητας. Εξασφαλίζει επίσης όρους και προϋποθέσεις διαφάνειας για το σύνολο των πράξεων των διοικητικών αρχών και του πλήθους των επιτροπών που συγκροτούνται με αντιπροσωπευτικό τρόπο από όλα τα μέλη της Πολυτεχνειακής κοινότητας. Εάν υπάρχουν ορισμένα σημεία που χρειάζονται προσαρμογή στα νέα δεδομένα της τελευταίας δεκαετίας, αυτά μπορούν εύκολα να διορθωθούν. Αυτό όμως σε καμία περίπτωση δεν σχετίζεται με τις ανατροπές που ο Πρότυπος Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας υποκρύπτει. Επιμένουμε λοιπόν στον Κανονισμό που διαθέτουμε επικαλούμενοι την ακαδημαϊκή αυτοτέλεια, αποκρούοντας επομένως κάθε πίεση για την υιοθέτηση των νέων δεδομένων.

Ένα από τα σημαντικά προβλήματα που θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε την επόμενη περίοδο θα αναδειχθεί με αφορμή την εκλογή Προέδρων σε 5 Σχολές του ΕΜΠ, και τη φοιτητική συμμετοχή σ' αυτές.

Ο Νέος Νόμος προβλέπει τη δυνατότητα καθολικής ψηφοφορίας χωρίς προϋποθέσεις συμμετοχής και αναγωγής της ψήφου των φοιτητών στον αριθμό των μελών ΔΕΠ της κάθε Σχολής. Εκτός από τα προφανή λάθη και τα παράδοξα αποτελέσματα στα οποία μπορεί να οδηγηθούμε, και τα οποία έχουμε κατ'επανάληψη επισημάνει, το σύστημα αυτό έχει διχάσει την πανεπιστημιακή κοινότητα. Ορισμένοι θεωρούν ότι με την καθολική ψηφοφορία θα εκλείψουν εκφυλιστικά φαινόμενα συναλλαγής με φοιτητικές παρατάξεις κάποιων υποψηφίων για διοικητικές θέσεις, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι αυτό αφορά αποκλειστικά τους σπουδαστές και τις αποφάσεις των γενικών τους συνελεύσεων. Το πανεπιστήμιο όμως που γνωρίζουμε μέχρι τώρα είναι νησίδα ελεύθερης έκφρασης, δημοκρατικής λειτουργίας και άνθισης κάθε σκέψης ακόμη και περιθωριακής, και αν υπάρχουν τέτοια φαινόμενα απαιτείται επώνυμη καταγγελία και απομόνωση των προσώπων που λειτουργούν με ιδιοτέλεια.

Παρά τις διαφορές όμως που αναδεικνύονται μεταξύ μας στο ζήτημα της εκλογής οργάνων διοίκησης, υπάρχει διέξοδος από τη στενωπό που μας οδηγούν οι νέες ρυθμίσεις.

Αν όλοι πεισθούμε, φοιτητές και διδάσκοντες ότι τα συλλογικά όργανα διοίκησης πρέπει και μπορεί να λειτουργούν, (διότι από το χάος που θα δημιουργηθεί μόνο οι εχθροί του δημόσιου πανεπιστημίου θα ωφεληθούν), τότε θα προκύψει λύση στο πρόβλημα. Αρκεί να αποφασίσουν οι φοιτητές με δημοκρατικές και συλλογικές διαδικασίες για τον τρόπο με τον οποίο θα πάρουν μέρος στις επερχόμενες εκλογές. Να αποφασίσουν, δηλ., με δέσμευση όλων των παρατάξεων ότι θα προσέλθουν στις εκλογές είτε με εκπροσώπους είτε καθολικά, δεδομένου ότι η νέα ρύθμιση δεν συναρτάται με τον αριθμό προσέλευσης των φοιτητών στην εν λόγω διαδικασία. Αυτό θα αποτελέσει υψίστη εφαρμογή στην πράξη της ακαδημαϊκής αυτοτέλειας, όπου μόνοι μας ρυθμίζουμε τα του οίκου μας.

Αν ξεπεράσουμε αυτό το εμπόδιο, τα επόμενα βήματα για την υπεράσπιση του δημόσιου πανεπιστημίου θα είναι ευκολότερα.

Οι ρυθμίσεις, για παράδειγμα, που προβλέπονται για τη διανομή συγγραμμάτων δεν αποτελούν σημαντικό σημείο τριβής. Πιστεύουμε ότι υπάρχει τρόπος τα συγγράμματα που θα διανεμηθούν το επόμενο ακαδημαϊκό έτος να μην υπολείπονται στο παραμικρό από το πλήθος και το είδος των βιβλίων που διανέμονταν μέχρι σήμερα. Αυτό φυσικά δεν πρέπει να

εκληφθεί ως αποδοχή και συγκάλυψη των προβλημάτων που έχουν αναδειχθεί στο παρελθόν για την ποιότητα των συγγραμμάτων, την ανάγκη της πολλαπλής βιβλιογραφίας και την ανάπτυξη των εκδοτικών δυνατοτήτων μέσα στα ΑΕΙ. Στο ΕΜΠ υπάρχουν δυνατότητες να κάνουμε σημαντικά βήματα στην κατεύθυνση αυτή. Θα πρέπει όμως παράλληλα να προβούμε σε σημαντικές αλλαγές στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην αναβάθμιση των σπουδών.

Η πολλαπλή βιβλιογραφία είναι αναγκαία αν δεν περιοριζόμαστε μόνο στην καθ' έδρας διδασκαλία και στις εξετάσεις κάθε εξαμήνου. Πρέπει να επιμείνουμε στη συγκρότηση μικρών ομάδων φοιτητών με παραδόσεις εργασιών, ασκήσεων, θεμάτων κ.λπ., πράγμα που καθιστά επιτακτική τη θεσμοθέτηση του επικουρικού διδακτικού έργου. Το ανθρώπινο δυναμικό υπάρχει σήμερα μέσα στο ελληνικό πανεπιστήμιο, λείπει μόνο η αναγκαία χρηματοδότηση και η γενναία απόφαση όλων μας να το υλοποιήσουμε με οργανωμένο και σαφή τρόπο. Αυτή τη θεσμοθέτηση και την αντίστοιχη χρηματοδότηση θα απαιτήσουμε δυναμικά και θα καλύψουμε και από ίδιους πόρους.

Τελειώνοντας την αναγκαία αυτή παρέμβαση για τα προβλήματα που απασχολούν σήμερα το ΕΜΠ, παραλείψαμε αρκετά σημεία για τα καθήκοντα και τις δεσμεύσεις που θα πρέπει να αναλάβουμε για την υπεράσπιση του δημόσιου πανεπιστημίου, την αναβάθμιση των σπουδών και τη θωράκιση των ελληνικών πτυχίων από τις επιθέσεις που δέχεται καθημερινά.

Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι η προσπάθεια που έχει ξεκινήσει από το ΕΜΠ για την αναγνώριση του ενιαίου πενταετούς κύκλου σπουδών ως ισότιμου με τα Master πρέπει να συνεχιστεί μέχρι τελικής δικαίωσης. Το γεγονός αυτό θα αποτελέσει ένα σημαντικό ανάχωμα στην πίεση που δέχονται τα πτυχία των ελληνικών ΑΕΙ από τη βίαιη εισβολή των Κέντρων Ελευθέρων Σπουδών και κάθε άλλου διπλώματος που φέρνει τη σφραγίδα των δύο κύκλων σαν να ήταν η Λυδία Λίθος για τον εκσυγχρονισμό του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης.